

HOE LEES IK DIT ?

- BRON: OORLOG EN MONEAIRE POLITIEK (VAN DER WEE & VERBREYT)
- PUNT 1) MEN SPREEKT UITDRUKKELIJK (EN TELKENS WEER) OVER “ **DE GOUD- EN DEVIEZENRESERVES VAN DE BANK** ”;
- PUNT 2) ALS DE REGERING DE GOUD- EN DEVIEZENRESERVES HAD WILLEN “ GEBRUIKEN ” ZOU DE REGENTENRAAD ZICH DAAR ALTIJD TEGEN VERZETTEN: DE GOUDVOORRAAD WAS BESTEMD OM DE BANK IN STAAT TE STELLEN HAAR WETTELIJK OPDRACHT UIT TE VOEREN !

WAT DENK IK DAN ?

- **NET ZOALS DE AANDEELHOUDERS BESCHIKT DE BELGISCHE STAAT OVER GEEN ENKEL VOORKEURRECHT OP DE GOUDVOORRAAD ! IN DAT OPZICHT IS ER GELIJKHEID: “ NIEMAND KAN AANSPRAAK MAKEN OP DE ACTIVA VAN EEN VENNOOTSCHAP, DOCH BIJ REALISATIE MOETEN DE EIGENDOMSRECHTEN VAN DIE VENNOOTSCHAP WORDEN GERESPECTEERD ! ”**
- ALS DE NBB DUS AUTONOOM BESLIST (WAT HAAR OPDRACHT EN VERANTWOORDELIJKHEID IS) OM EEN DEEL VAN DIT ACTIEF TE VERKOPEN, DIENT ZIJ **DEZE TRANSACTIE VIA HAAR RESULTATENREKENING TE VERWERKEN EN ALLE AANDEELHOUDERS OP GELIJKE BASIS TE BEHANDELEN (ZOALS STATUTAIR BEPAALD);**

EN WAT DENKT U ?

De Nationale Bank van België
1939-1971

Boekdeel 1
Oorlog en monetaire politiek:
de Nationale Bank van België,
de Emissiebank te Brussel en
de Belgische regering, 1939-1945

Herman Van der Wee Monique Verbreyt

Nationale Bank van België

Naar aanleiding van de internationale crisis rond de Duitse annexatie van het Sudetengebied in september 1938, dus bijna twee jaar eerder, waren er in de Bank reeds discussies op gang gekomen in verband met de organisatie van de administratie in geval van oorlog. Gouverneur Janssen had toen al aan de leden van het directiecomité gevraagd om suggesties dienaangaande te formuleren. Er werd afgesproken dat vice-gouverneur Ingenbleek, die als secretaris van koning Albert I de Eerste Wereldoorlog had meegemaakt, een rapport zou opstellen op basis van zijn eigen ervaring en rekening houdend met de opmerkingen die hem door de collega's van het directiecomité zouden worden doorgespeeld. Uit de discussie van het rapport in het directiecomité kwam een regeling tot stand, die door de gouverneur werd uiteengezet op de regentenraad van 8 november 1938. Naar de opvatting van het comité was het ondersteunen van de nationale economie een van de essentiële opdrachten van de Bank: dienovereenkomstig zou de Bank, in geval van een bezetting van België, haar normale activiteit in het land blijven uitoefenen. Tegelijkertijd zou de Bank echter ook twee andere essentiële functies blijven vervullen: in de eerste plaats zou ze de regering blijven bijstaan, zelfs indien die zich zou verplicht zien het land te verlaten, met andere woorden, de Bank zou aan een regering in ballingschap hulp verlenen door een materiële aanwezigheid ter plaatse; in de tweede plaats zou de Bank, in geval van conflict, haar bezittingen en tegoeden in het buitenland door een aanwezigheid in onbezet gebied autonoom laten beheren en vrijwaren.

Gouverneur Janssen gaf nog meer bijzonderheden. Het directiecomité had drie oorlogsscenario's uitgewerkt. In een eerste scenario werd verondersteld dat het grondgebied tot aan de Maas door de vijand zou worden veroverd. In dit geval zou de Bank haar activiteit normaal voort zetten in het niet-bezette gebied onder leiding van de gouverneur, de vice-gouverneur en twee directieleden te Brussel. Het vijfde directielid Mahieu was op het moment dat de maatregelen werden besproken, in legerdienst. In het veroverde gebied zouden de plaatselijke agenten hun normale activiteit voor zover mogelijk voort zetten. In een tweede scenario werd verondersteld dat Brussel, maar niet het hele land, in handen van de vijand viel. In dit geval zou gouverneur Janssen met een of twee onderdirecteurs te Brussel blijven en zouden de vice-gouverneur en de twee andere directieleden uitwijken naar een agentschap in niet-bezet België, om de activiteiten van de Bank volgens haar statutaire bepalingen voort te zetten. In een derde en laatste hypothese werd verondersteld dat het hele grondgebied zou worden veroverd. In dit geval zou de gouverneur in het land blijven en zouden de vice-gouverneur, de twee andere directieleden, en eventueel een of twee onderdirecteurs met enkele ambtenaren uitwijken naar de plaats waar de regering in ballingschap resideerde. De regentenraad vreesde vooral voor de onafhankelijkheid van de Bank voor het geval de derde hypothese de juiste zou blijken te zijn. Ze vroeg dan ook met aandrang aan het directiecomité/erover te waken dat de goud- en deviezenreserve van de Bank intact zou blijven en niet door de regering zou worden ingeschakeld om mee de oorlog te financieren⁷⁷.

een gouddepot in de Verenigde Staten, zowel als in Engeland, van cruciaal belang was voor de bescherming van de nationale munt. Hij ondersteunde zijn zienswijze door de volgende twee argumenten. Daar België vasthield aan de gouden standaard, was het niet ondenkbaar dat, in de onzekere politieke toestand van het ogenblik, de frank in New York en in Londen onder druk zou komen. Een gouddepot ter plaatse zou die druk kunnen opvangen, zoals dit trouwens onlangs nog in Engeland was gebeurd. Bovendien zou de Belgische regering in geval van oorlog beide depots wel eens nodig kunnen hebben om in het buitenland over deviezen en kredieten te beschikken¹¹⁸. Dit laatste argument was duidelijk van confidentiële aard. De regentenraad zou een dergelijk initiatief nooit goedkeuren: de goudvoorraad was immers bestemd om de Bank in staat te stellen haar wettelijke opdrachten uit te voeren. De hoge transport- en verzekeringskosten voor het overbrengen van goud naar de Verenigde Staten vormden een laatste pijnpunt. Ze waren ten gevolge van de politieke toestand peperduur geworden. De Bank had reeds aan de vorige regering gevraagd om bij de *Compagnie Maritime Belge* tussen te komen ten einde speciale, gunstige tarieven te bedingen. De regering was op dit verzoek niet ingegaan. Bij de nieuwe minister van Financiën Gutt zou de Bank op meer medewerking kunnen rekenen¹¹⁹.

Om de weerstand van een deel van de regering tegen een aanzienlijke transfer van goud naar de Verenigde Staten te breken, suggereerde Gutt het voorlopig te beperken tot wat de Bank als technisch noodzakelijk achtte voor een doelmatige verdediging van de Belgische frank op de New Yorkse geldmarkt¹²⁰. Tegelijkertijd stelde hij voor de goudtransfer naar Engeland tijdelijk op te drijven, zodat uiteindelijk de goudvoorraad in België tot op één derde zou worden teruggebracht, en de transfer naar Engeland en de Verenigde Staten samen zou worden opgevoerd tot tweederde¹²¹. Hierdoor dacht hij ook een antwoord te hebben gevonden voor het probleem van de afstand: Londen was zo vlakbij dat een bewaarplaats in de Bank of England, met enige goede wil, kon gelijk gesteld worden met een bewaarplaats in België. Het argument betreffende de neutraliteit schoof hij nu, in tegenstelling tot vroeger, gewoon terzijde. Ook inzake transportkosten kwam de minister tegemoet aan de wensen van de gouverneur. Hij nodigde vertegenwoordigers van de Belgische luchtvaartmaatschappij Sabena en van de *Compagnie Maritime Belge* samen met Janssen op zijn kabinet uit om te overleggen over een reductie van de transportkosten. Het overleg leverde resultaten op: gunstige condities werden verkregen¹²².

Dankzij Gutt's steun werd vanaf einde maart 1939 opnieuw goud naar Londen overgebracht, per vliegtuig en per mailboot vanuit Oostende via Dover. Naar New York werd goud verscheept vanuit de havens van Antwerpen, Cherbourg en Le Havre¹²³. Eind juni bevond zich, op een totale goudvoorraad met een waarde van 20.340 miljoen Belgische frank, reeds 10.245 miljoen Belgische frank in de Bank of England en 3.902 miljoen Belgische frank in de Federal Reserve Bank of New York. Intussen kon Gutt eindelijk de andere leden van de regering overtuigen om het oorspronkelijke